

I. Az ókor és kultúrája

I. 1. Poliszok az ókori Hellaszban

K I.1.1. Az athéni demokrácia működése a Kr. e. 5. században

Kronológia

Kr. e. 13. század

A mükénéi kultúra bukása. Romjain megindult a klasszikus görög kultúra kialakulása.

Kr. e. 8–6. század

A görög gyarmatosítás kora.

Kr. e. 776

Az első feljegyzett olimpiai játékok. A görög időszámítás kezdete.

Kr. e. 621

A hagyomány szerint Drakón írásba foglalta a törvényeket.

Kr. e. 594

Szolón reformjai.

Kr. e. 560

Peisizisztratosz türanniszt hozott létre.

Kr. e. 550 (körül)

A peloponnészoszi szövetség kialakulása.

Kr. e. 510

A türannisz bukása, Hippiász elűzése.

Kr. e. 508

Kleiszthenész alkotmányos reformja.

Kr. e. 492–448

Görög–perzsa háborúk.

Kr. e. 490

A hazáját védelmező athéni hadsereg Miltiadész vezetésével Marathónnál győzött a Dareiosz irányította perzsák felett.

Kr. e. 480

A thermopüli csata.

Az athéni flotta Themisztoklész vezetésével Szalamisznál legyőzte Xerxész flottáját.

Kr. e. 478

A déloszi szövetség létrejött, Athén vezetésével a perzsák ellen.

Kr. e. 5. század közepe

Periklész kora.

Kr. e. 431–404

A peloponnészoszi háború (Spárta győzelme, Athén veresége).

Kr. e. 430

Pestisjárvány Athénban.

Kr. e. 336–323

Nagy Sándor uralkodása.

Személyek

Drakón:

athéni törvényhozó, aki a szokásjogot írásba foglalta. Kr. e. 621-ben hozott törvényei rendkívül szigorúak voltak. Innen ered a drákói szigor elnevezés.

Szolón (Kr. e. 640 k.–Kr. e. 559):

arkhón, a hét görög bölcs egyike. Reformokat vezetett be 594-ben. A lakosságot vagyoni helyzete alapján sorolta csoportokba, a politikai jogok alapja a vagyon lett (timokrácia). Eltörölte az adósrabszolgasságot, a politikai jogokat kiterjesztette a legszegényebbekre is.

Peisizisztratosz (Kr. e. 560–527):

Athén türannosz. Az arisztokráciával szemben a démoszt támogatta, gazdasági reformjával erősítette helyzetüket (középítkezések, hajózás, kereskedelem támogatása). Halála után őt követő fiait elűzték a városból (Kr. e. 510).

Kleiszthenész (Kr. e. 6. század):

athéni politikus. Családja (Alkmaionida) már a kora archaikus kortól vezető szerepet játszott Athén életében. Kr. e. 508-ban arkhónná választották. A lakosság korábbi származási, majd vagyoni beosztása helyett bevezette a tisztségek betöltésének, a katonáskodásnak és a közigazgatásnak területi elvét, ezzel megszüntette a szabad polgárok közötti jogi különbségeket. Bevezette a cserépszavazást, megszilárdította a demokrácia intézményrendszerét: ekklészia, héliia, bulé (500-ak tanácsa).

Miltiadész (Kr. e. 550–489):

athéni politikus, sztratégosz, a marathóni csata főparancsnoka. Neki tulajdonítják a győztes taktika kidolgozását. Az ütközet után expedíciót vezetett a perzsákat támogató görög szigetek ellen. Athénba való visszatérése után árulással vádolták. Először halálra ítélték, majd börtönbe vetették, ahol meghalt.

I. Az ókor és kultúrája

Themisztoklész (Kr. e. 525 k.–459):

athéni politikus, hadvezér. Az athéni flotta építését sürgette, és ezzel a démosz érdekeit képviselte. Kr. e. 493-ban kiépítette Pireuszt, Athén kikötőjét. Kr. e. 487-től sorra száműzte politikai ellenfeleit. A perzsák feletti győzelmet követően jelentős szerepet játszott a déloszi szövetség megszervezésében. Kr. e. 471-ben cserépszavazással száműzték. Perzsiában halt meg.

Periklész (Kr. e. 495 k.–429):

athéni politikus, 15 éven át sztratégosz. Az ő nevéhez kapcsolják az athéni demokrácia fénykorát. Megerősítette a népgyűlés szerepét. A rapidij bevezetésével biztosította maga számára a szegényebb polgárok támogatását. A város újjáépítésével járó gazdasági fellendülés tovább erősítette a démosz helyzetét. A peloponnészoszi háború idején kitört pestisjárványban halt meg.

Nagy Sándor (Kr. e. 336–323):

Makedónia királya, a hellén világ uralkodója Apja II. Philipposz, aki Arisztotelészre bízta nevelését. Apja halála után támadást indított a Perzsa Birodalom ellen, elfoglalta a fővárost, Perzsepoliszt is. Meghódította az akkor ismert világ nagy részét. A Dunától az Indusig terjedő birodalmat hozott létre, ahol a görög kultúra és nyelv ötvöződött az ázsiaival (hellenizmus). Halála után birodalma széthullott.

Az egykori hatalmas Makedón Birodalomból végül három jelentős uralkodóház nőtt ki: az Antigonidák Makedóniában Kr. e. 148-ig, a Szeleukidák Szíriában Kr. e. 64-ig és a Ptolemaidák Egyiptomban Kr. e. 30-ig uralkodtak.

Fogalmak

Polisz:

városállam az ókori Hellaszban. Két részre osztható: a városra és közvetlen környezetére. Gazdálkodása, törvénykezése önálló, a különböző poliszok politikai berendezkedése azonban változó. A többség kezdetben királyság volt, amit többnyire a nagyobb földbirtokkal rendelkező arisztokrácia hatalma váltott fel. Athénban az arisztokrácia hatalmát a démosz vette át. A poliszok egy-egy istenség védelme alatt álltak (pl. Athén–Athéné).

Arisztokrácia (arisztói = legjobbak):

a nagyobb birtokokkal rendelkező előkelők társadalmi csoportja az ókori Hellaszban. Olyan kormányzati formát valósítottak meg, amelyben a hatalom megszerzése, gyakorlása és megtartása a születési előjog alapján történt.

Adósrabszolgaság:

a Kr. e. 8. században Athénban részben a túlnépesedés, részben a rossz termés miatt egyre több kisbirtokos paraszt eladósodott, majd elvesztette földjét, ezzel együtt személyes szabadságát, és családjával együtt adósrabszolgává vált. Ezt a helyzetet szüntették meg Szolón reformjai.

Görög gyarmatosítás:

a túlnépesedés miatt a földművesek és kereskedők egy része elhagyta a poliszt, és mezőgazdasági művelésre, kereskedelemre alkalmas területeken új várost alapított (pl.: Szürakuszai). Szoros kereskedelmi kapcsolatban maradtak az anyapolisszal. A gyarmatosítás miatt bekövetkező gazdasági fejlődés következtében megerősödő iparos- és kereskedőréteg szembekeült az arisztokráciával.

Démosz:

a köznép neve az ókori görög városállamokban. A polgárjoggal rendelkező kézművesek, kereskedők, hajósok, szabadparasztok elnevezése. Egy részük elsősorban a gyarmatosítás következtében meggazdagodott és harcot indított a hatalomért. A démosz harcának eredménye a demokrácia kialakulása.

Demokrácia (démosz krácia = néphatalom):

kormányzati rendszer, politikai berendezkedés, amely először az ókori Hellaszban alakult ki, a nép uralmát jelentette. A polgárjoggal rendelkezők egyenrangúan és közvetlenül beleszólhattak a közügyekbe (népgyűlés), szavaztak, tisztségeket viseltek.

A modern demokráciák a 19–20. században jelentek meg. A polgárok közvetve vehetnek részt a hatalom gyakorlásában (választott képviselők útján). A társadalom széles rétegei számára lehetővé teszi a politikai folyamatokba való bekapcsolódást.

Népgyűlés (ekklészia):

a legfontosabb törvényhozó testület (államhatalmi szerv) a görög városállamban, Athénban. Tagja lehetett minden 20 év feletti athéni állampolgár (férfi). Bárki szabadon felszólalhatott, a szavazás egyénileg történt. Jogköre: a tisztviselők választása, azok felügyelete, döntés a háború és béke kérdésében. Periklész a népgyűlés tagjainak napidíjat fizettetett.

Areioszpagosz:

vének tanácsa, volt arkhónokból álló a közéletet ellenőrző, törvényhozó és ítélő tanács. Az Arész-domb északi lábánál ülésezett. Kr. e. 462-ben Ephialtész reformja megnyirbálta jogkörét, ezt követően vallási teendőkkal foglalkozott.

Bulé:

végrehajtó hatalmi tanács a görög államokban. Az athéni bulének a hagyomány szerint Szolón idején négyszáz, a kleiszthenészi reformtól kezdve pedig ötszáz tagja volt. A bulé a tíz phülé ötven-ötven képviselőjéből állt, akiket sorsolással választottak ki. A népgyűlés elé kerülő kérdésekben döntöttek.

Esküdtbíróság (héliaia):

igazságszolgáltató hatalom a szolóni reformok által létrehozott néptörvényszék. Tagjait sorsolták. Ez azért volt lehetséges, mert az ítékezés nem törvények, hanem szokásjog alapján történt. Fellebbezési ügyekben, politikai perekben ítéleztek, a tisztségviselők alkalmasságát vizsgálták. Periklész rendelete értelmében napidíjban részesültek.

Sztratégosz:

katonai vezető a görög városállamokban. Kr. e. 508-tól Athénban az állam tényleges vezetői voltak. Évente tizet választottak. Hivatali idejük többször meghosszabbítható volt (lásd: Periklész).

I. Az ókor és kultúrája

Arkhón:

a legfőbb végrehajtó hatalmat gyakorló kilenc személy egyike az ókori Athénban az arisztokratikus köztársaság idején. Kleiszthenész reformjait követően jogkörük, szerepük fokozatosan csökkent. Periklész idején elsősorban az igazságszolgáltatás ügyével foglalkoztak.

Türannisz (zsarnokság):

egyszemélyi diktatúra a görögöknél. Egy-egy arisztokrata származású politikus vette kezébe a hatalmat (türannosz). A démosz gazdasági erejének növelésével és az arisztokrácia politikai erejének megtartásával átmenetileg társadalmi egyensúlyt hozott létre (Peisizisztrátosz).

Cserépszavazás (osztrakiszmosz):

a kleiszthenészi reformok része. Ennek segítségével távolították el a városból az egyeduradalomra törő politikusokat. Később a politikai ellenfelek eltávolítására használták fel (pl. Themisztoklész esetében). Érvényességéhez 6000 szavazatra volt szükség. A legtöbb szavazatot kapott személyt 10 évre száműzték, de vagyonát megtarthatta. Minden évben megtartották, Kr. e. 417-ben szűnt meg.

Demagógia (demagóg = népvezér):

a tudatos félrevezetés eszköze a politikában. Célja, hogy különböző megalapozatlan ígérekkel megnyerje a tömegeket. A politikai vezető saját érdekeit a nép érdekeiként tünteti fel, saját ellenfeleit a tömegek ellenségévé nyilvánítja.

Az ókori Görögországban alakult ki, ahol a demagógok kiváló szónokok voltak, és képesek voltak a népgyűlés meggyőzésére. Nem válogattak az eszközökben, gyakran alkalmazták a megvesztegetést is. A szónak eleinte nem volt negatív felhangja, a Periklész utáni demagógok idején nyerte el mai értelmezését. Később elsősorban a szélsőséges politikai irányzatok jellemzője (pl. fasizmus).

Déloszi szövetség:

Athén vezetésével Kr. e. 478-ban a perzsák ellen létrehozott szövetség. Tagjai hajókkal vagy pénzzel járultak hozzá a háborúhoz. A perzsák legyőzése után a szövetség átalakult és Athén nagyhatalmi érdekeit szolgálta (300 tagállam). A déloszi szövetséghez tartozó poliszok adót fizettek. Athén minden eszközzel megakadályozta kilépésüket.

Hellenizmus:

a Földközi-tenger környékén élő népek történetének és kulturális fejlődésének Nagy Sándor makedón uralkodó hódításaitól az utolsó hellenisztikus állam, Egyiptom bukásáig (Kr. e. 31) terjedő időszaka. Központosított monarchiák alakultak ki, amelyekben keveredtek a görög poliszok gazdasági, társadalmi és jogi intézményei a régi despotikus államszervezetek maradványaival. Megnövekedett a rabszolgák száma és a termelésben betöltött szerepe, elterjedtek az áru- és pénzviszonyok. A hellenizmus fontos vonása a görög és a keleti kultúra ötvöződése, a sajátos hellenisztikus művészet és kultúra kialakulása.

Peloponnészoszi szövetség:

Spárta vezetésével, a spártai állam vezető szerepét biztosító Athén-ellenes szövetség.

Topográfia

Athén, Spárta, Olümpia, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria

1. Egyetemes történeti topográfia

A

Actium (Görögország):

Kr. e. 31-ben Antonius és Kleopátra csapatai a hegyfoknál szenvedtek vereséget Octavianus hadseregétől. Ezzel véget ért a polgárháború Rómában.

Alexandria (Egyiptom):

Nagy Sándor alapította város a Nílus deltájában. A hellenizmus időszakában kulturális és kereskedelmi központ volt (Muszeion, könyvtár, pharoszi világítótorony).

Amerika:

az öt földrész egyike, két részből áll (Észak- és Dél-Amerika). Első európai felfedezői a normanok voltak. Kolumbusz Kristóf 1492-ben érte el. A kontinenst Amerigo Vespucciról nevezték el.

Athén (Görögország):

a iónok által alapított görög polisz. Nevét Athéné istennőről kapta. A görög-perzsa háborúk után a görög városállamok vezetője lett. A Spártától elszenvedett vereséget követően elvesztette vezető szerepét. A makedónok előretörése következtében már csak gazdasági és kulturális szerepet töltött be. Kr. e. 146-ban leigázták a rómaiak, 1456-ban pedig a törökök. 1834-től a görög királyság, annak bukása után a köztársaság fővárosa lett.

Augsburg:

lásd: magyar topográfia

Auschwitz (Lengyelország):

város Katowice közelében. A második világháború idején, 1940-ben a németek itt állították fel az egyik legnagyobb haláltáborot. 1940 és 45 között 300 000 embert hurcoltak ide. 1944 nyaratól ide szállították a magyar deportáltakat.

B

Babilon (Irak):

több ókori állam központja volt. Az Eufrátesz folyó partján terül el. Hammurapi tette először birodalma fővárosává (Kr. e. 18. század). A 6. században Nabukodonozor uralkodása alatt élte virágkorát. II. Kúrosz is elfoglalta. Feltárása a 19. század végén kezdődött. Emlékek: Istár-kapu, zikkurat (Bábel tornya), Szemiramisz függőkertje.

Balkán:

Délkelet-Európa egyik földrajzi régiója. A területet gyakran Balkán-félsziget néven is említik, hiszen három oldalról tenger veszi körül.

Konstantinápoly eleste után (1453) a terület az Oszmán Birodalom részévé vált. A görög szabadságharc kezdetekor indult meg a balkáni országok szuverénné válása Isztambultól. Ez a folyamat az I. világháború idején fejeződött be (lásd: VI.3.1.).

1. Egyetemes történeti topográfia

A második világháborút követően a görög polgárháború befejeződése (1946–1949) után a Balkán-félsziget többé nem számított nemzetközi tűzfészkeknek. Bulgária, Románia, Albánia és Jugoszlávia kommunista országgá vált. A félszigeten az 1990-es évekig hagyományos értelemben vett parlamenti demokrácia egyedül Görögországban valósult meg.

Balkáni háborúk (lásd: X.3.1.).

Balti államok:

a Balti-tenger partvidékén elterülő három állam: Litvánia, Észtország, Lettország.

A 18. században orosz fennhatóság alá kerültek. Az első világháború után visszanyerték függetlenségüket. 1939-ben a Molotov–Ribbentrop-paktum a Szovjetunióhoz csatolta a területet.

1989-ben a Szovjetunió népi küldötteinek kongresszusa a szerződést érvénytelennek nyilvánította. 1991-ben a balti államok kimondták függetlenségüket.

Bécs (Wien):

Ausztria fővárosa. A 13. század végén vált a Habsburgok székhelyévé. 1485-ben Mátyás elfoglalta. A 16–17. század folyamán a török többször megostromolta (pl.: 1529, 1683). 1814-ben, Napóleon bukását követően itt ülésezett az Európa sorsát rendező kongresszus.

A 18–19. században az európai kultúra fővárosa lett. Kiváló zeneszerzők tevékenykedtek a városban (pl. Haydn, Beethoven, Mozart, Liszt, Schubert, R. Strauss).

A második világháború előtt Hitler megszállta, annak befejeződése után négyhatalmi ellenőrzés alá került, ami az osztrák államszerződés (1955) létrejöttékor szűnt meg.

A hetvenes évektől több fontos nemzetközi találkozó színhelye.

Több, a magyar történelemre hatást gyakorló esemény színtere is volt. A Habsburg uralkodók innen irányították az ország nyugati felét a török hódítás után. Itt kötötték meg az 1606-os békét, ami a Bocskai-felkelést lezárva vallásszabadságot biztosított a protestánsoknak. A dualista állam létrejötté után az Osztrák–Magyar Monarchia egyik központja volt.

Berlin:

Németország fővárosa, egyben az ország egyik tartománya. 5 millió lakosával az ország legnépesebb és legnagyobb városa. A német egység (1871) létrejötté után 1918-ig a Német Császárság, 1918–1945 a Harmadik Birodalom, 1945–1989 az NDK, majd 1990-től az egyesült Németország fővárosa.

Bizánci Birodalom:

a Bizánci Birodalom a Római Birodalom továbbélése volt keleten. Az Kr. u. 4. századtól a 15. századig állt fenn. Legnagyobb kiterjedését I. Justinianus (527–565) uralkodása alatt érte el. lásd: Konstantinápoly

Bosznia-Hercegovina:

az Adriai-tenger és a Száva között terül el. Stratégiai helyzete miatt a középkorban magyarok, bizánciak, törökök küzdöttek területéért. II. Vak Béla Ráma néven csatolta a magyar királysághoz. A 14. században független volt, majd a 15. században török fennhatóság alá került. A lakosság felvette az iszlám hitet. 1878-ban a Monarchia megszerezte (berlini kongresszus), majd 1908-ban annektálta (bekebelezte). Az első világháború után a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság része lett. A Jugoszlávia széthullása után kirobbanó polgárháborúban etnikai tisztogatások színhelyévé vált (lásd: XI. 1.). Alkotmányos berendezkedését a Daytoni megállapodás határozta meg, ennek értelmében került nemzetközi felügyelet alá.

2. Magyar történeti topográfia

A

Arad – Arad (Románia):

a Maros folyó partján fekvő város. Egyes vélemények szerint nevét István Orod nevű vitézéről kapta. A 16. században elfoglalta a török, 1658-ban szabadult fel.

1832-ben szabad királyi város lett. 1849-ben Damjanich lett a vár parancsnoka. 1849 augusztusában a magyar kormány ide tette át a székhelyét. Haynau itt végeztette ki a szabadságharc 13 főtisztjét.

A trianoni békeszerződés Romániához csatolta.

Augsburg (régai magyar neve Ágosta, Németország):

a kalandozások legnagyobb vereséggel végződő ütközetének színhelye (955). A csatához kapcsolódik Lehel mondája.

1555-ben itt kötötték meg a reformációt lezáró vallásbékét.

Aquincum:

római kori település és katonai tábor volt a mai Óbuda területén.

B

Bánát, Bánság (Románia, Szerbia, Magyarország):

földrajzi és történeti régió a Kárpát-medence keleti részén, a Maros, a Tisza, a Duna és az erdélyi hegyek által közrefogott terület. A történeti Magyarország Krassó-Szörény, Temes és Torontál vármegyéinek összefoglaló neve.

A honfoglalás óta magyarlakta terület volt. Alföldi részét Temesköznek nevezték. A török hódítás után magyar lakossága elvándorolt. A török kiűzése után a bécsi kormány nem csatolta vissza Magyarországhoz, hanem tizenegy részre osztotta, és Bécsből irányította. 1718-ban Temesi Bánságnak, Bánságnak vagy Bánátnak nevezték. A 18. századi betelepítésekkel soknemzetiségűvé vált. Jelentős a román, a sváb és a szerb népesség. Kisebbségben élnek itt magyarok, németek, szlovákok, ukránok, horvátok, csehek és bolgárok.

Bős-Nagymaros:

a Duna partján Pozsony közelében található település (lásd: XI.3.2.).

Buda:

már az ókorban is lakott település volt. A kereskedelmi útvonalak átrendeződése miatt III. Béla uralkodása idején megnőtt a jelentősége. IV. Béla trónra lépése után gyakran innen intézte az ország ügyeit. A tatárjárás után a Várhegyen jelölte ki új székvárosát. A 13. század közepén kezdődött meg a várossal építése, és elkészült a Boldogasszony-templom is (ma Mátyás-templom).

Budapest:

a kiegyezést követően a városban működtek az államélet, a kultúra központi szervei, emellett a gazdasági élet (ipar, közlekedés, bankvilág) központja volt. 1870-ben fogadták el a főváros rendezéséről szóló törvényt, 1871-ben létrejött a fővárosi Közmunkák Tanácsa (elnöke: Pod-

maniczky Frigyes). 1872-ben szavazta meg az országgyűlés az egyesítésről szóló törvényjavaslatot. A főváros fejlesztése, Béccsel egyenrangúvá tétele nemzeti ügyvé vált Magyarországon. Az építészetet kezdetben a historizmus, majd az eklektika jellemezte. Az épülő múzeumok karakterét a neoklasszicizmus, a templomokét a neogótika, a színházakét a neobarokk, a palotákét a neoreneszánsz stílus határozta meg. A század utolsó harmadában megindult a tömegközlekedés, létrejöttek az első telefontársaságok. A főváros óriási fölénye minden területen megmutatkozott. 1910-re már itt működött az iparvállalatok 32%-a, itt jelent meg minden második újság és könyv, itt volt a telefonállomások fele. Lakossága 1913-ra 280 000-ről 933 000-re nőtt. A háború és az azt követő forradalmak miatti visszaesést a harmincas években ismét fellendülés követte. Az addigi 10 kerület helyett 14-et alakítottak ki. A háború végén a bombázások miatt súlyos károkat szenvedett a város. 1950-ben új részek hozzácsatolása révén területe és lakossága megnövekedett.

Burgenland (Ausztria):

a történelmi Magyarország nyugati része (Őrvidék). A középkorban a terület várai részben a magyar korona, részben a Habsburg-ház tulajdonában voltak. Története azonos Moson, Sopron és Vas vármegye történetével. Az első világháború után a Saint Germain-i béke Ausztriának ítélte. Székhelye Kismarton (Eisenstadt), a város nevezetessége az Esterházy-család kastélya.

D

Dalmácia (Horvátország):

a Római Birodalom idején Illyricum, majd Dalmatia néven volt provincia. Később a Bizánci Birodalomhoz tartozott. A 11–15. században Velence és Magyarország váltakozó sikerrel küzdött birtoklásáért. Könyves Kálmán 1105-ben elismertette hatalmát a dalmát városokkal (pl. Zára, Ragusa). A 13. században Velence visszaszerezte, majd a 14. században Nagy Lajos kiszorította onnan őket. A 16. századtól török fennhatóság alá került. Az első világháború után Jugoszlávia része lett. Jugoszlávia szétesése után Horvátország.

Debrecen:

város az ország keleti részén. Neve először egy egyházi okiratban szerepelt. 1361-ben Nagy Lajos mezővárosi rangot adományozott a területnek, ezután megillette a szabad bíró- és tanácsválasztás joga. Az ország három részre szakadása után fontos szerepet töltött be a marhakereskedelem lebonyolításában. A 16. századtól a város lakossága protestáns felekezetűvé vált. A Református Kollégiumban nagyhírű tudósok tanultak. A kollégium oratóriumában (házikápolna) tartotta üléseit 1849-ben a magyar kormány. A Nagytemplomban mondták ki a Habsburg-ház trónfosztását (1849). 1944-ben itt ülésezett az Ideiglenes Nemzetgyűlés.

Délvidék (Szerbia):

az elnevezés eredetileg a középkori Magyar Királyság különböző déli területeit jelölte. A 18. századtól 1920-ig Magyarország déli részét, a Bácska és a Bánság területét, 1920-tól, (trianoni békeszerződés) a Magyarországtól Jugoszláviához csatolt területeket nevezték Délvidéknek (lásd: Újvidék).

Don-kanyar (Oroszország):

1942–43 fordulóján kb. 200 km-es frontszakaszt védett a 2. magyar hadtest. 1943. január 10-én a 200 000 fős hadseregből 40 000 katona hősi halált halt, 70 000 megsebesült.

6. Híres magyar tudósok, feltalálók a 19–20. században

Asbóth Sándor (1811–1868):

Bitumen

Bánki Donát (1859–1922):

Karburátor

Báró Eötvös Loránd (1848–1919):

Torziós inga

Bay Zoltán (1900–1992):

Föld-Hold radar

Bíró László (1899–1985):

Golyóstoll

Bólyai János (1802–1860):

A nem euklideszi geometria megalkotója

Bródy Imre (1891–1944):

Kriptontöltésű izzólámpa

Csonka János (1852–1939):

Motorkerékpár, motorcsónak

Dallos József (1905–1979):

Kontaktlencse

Déri Miksa (1854–1938):

Transzformátor

Fonó Albert (1881–1972):

Sugárhajtómű

Gábor Dénes (1900–1979):

Holográfia (térhatású fénykép)

Galamb József (1881–1955):

T-modell

Ganz Ábrahám (1814–1867):

Vasúti kocsik kéregősszetétele

Goldmark Péter (1906–1977):

Színes televízió

Grossmann Gusztáv (1878–1957):

Tomográf (rétegvizsgáló röntgenkészülék)

Hevesy György (1885–1966):

Radioaktív nyomelemzés

Irinyi János (1817–1895):

Biztonsági gyufa

Jánosi Marcell (1931–2011):

Flopi

Jedlik Ányos (1800–1895):

Dinamó

Kandó Kálmán (1869–1931):

Vasút villamosítása, villanymozdony

Kaposy Mór (1837–1902):

Rosszindulatú daganatok diagnosztizálása

Kálmán Tódor (1881–1936):

Helikopter

Kemény János (1926–1992):

E-mail ötlete

Kruspér István (1818–1905):

Méter és kilogramm törvényesítése

Kühne Ede (1839–1903):

Sorvetőgép

Luppis János (1813–1875):

Torpedó

Mechwart András (1834–1907):

Hengerszék

Mihály Dénes (1894–1953):

Televízió

Neumann János (1903–1957):

Játékelmélet, kettes számrendszer

Pavlics Ferenc (1928–):

NASA-Holdautó

Pázmándi Kempelen Farkas (1743–1804):

Sakkozógép

Petzval József (1807–1891):
Az első fényképeszeti sötétkamra
Pulitzer József (1847–1911):
Lapszerkesztés
Puskás Tivadar (1844–1893):
Telefonhírmondó
Richter Gedeon (1872–1944):
Ipari méretű gyógyszergyártás
Rubik Ernő id. (1910–1997):
Repülőgép-tervezés
Rubik Ernő ifj. (1944–):
Bűvös kocka
Schick Béla (1877–1967):
Az allergia diagnosztizálása
Semmelweis Ignác (1818–1865):
A gyermekágyi láz legyőzője
Simonyi Károly (1948–):
Windows, Excell program

Szentgyörgyi Albert (1893–1986):
C-vitamin
Szilárd Leó (1898–1964):
Első atomreaktor
Szilvay Kornél (1890–1957):
Poroltó
Telkes Mária (1900–1995):
A napenergia hasznosítása
Teller Ede (1908–2003):
A hidrogénbomba atyja
Tihanyi Kálmán (1897–1947):
Televízió
Wigner Jenő (1902–1995):
Az első atombomba üzemanyagának előállítás
Zipernowsky Károly (1853–1942):
Transzformátor
Zsolnai Vilmos (1827–1900):
Eozin

Magyar, illetve magyar származású Nobel-díjasok névsora

Lénárd Fülöp	fizikai	1905
Bárány Róbert	orvosi	1914
Zsigmondy Richárd	kémiai	1925
Szent-Györgyi Albert	orvosi	1937
Hevesy György	kémiai	1943
Békésy György	orvosi	1961
Wigner Jenő	fizikai	1963
Gábor Dénes	fizikai	1971
Wiesel Elie	béke	1986
Polányi János	kémiai	1986
Oláh György	kémiai	1994
Harsányi János	közgazdasági	1994
Kertész Imre	irodalmi	2002
Herskó Ferenc	kémiai	2004